

Головенко М., Мирончук Н.М. Завдання, зміст та види самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць / за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 157-160.

*Марина Головенко, магістрант ННІ педагогіки.;
Н. М. Мирончук, канд. пед. наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка).*

Завдання, зміст та види самостійної роботи студентів у вищому навчальному закладі

Навчальний процес у вищій школі спрямований на підготовку освіченого фахівця, який уміє ініціативно, творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання та застосовувати їх у діяльності. Згідно з кредитно-модульною системою, здатність до самостійного навчання є необхідною складовою загальної компетенції студента. Основне завдання вищої освіти полягає у формуванні творчої особистості фахівця, здатного до саморозвитку та самоосвіти. Вирішення цього завдання навряд чи можливо тільки шляхом передачі знань в готовому вигляді від викладача до студента. Необхідно перевести студента з пасивного споживача готових знань на активного, що вміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність. Вченими доведено, що тільки ті знання, до яких студент прийшов самостійно, завдяки власному досвіду, думці та діям, стають справді міцним його здобутком. Науково правильно організована і систематично здійснювана самостійна робота є необхідною умовою успішного навчання, одним із визначальних факторів, що впливає на професійне становлення особистості.

Проблема організації самостійної роботи студентів існувала завжди: відображена ще в працях Сократа, Демокрита, Ж.-Ж.Руссо, Я.А.Коменського, К.Ушинського, М.Скаткіна, М.Данилова та ін.; у дослідженнях сучасних учених: А.Алексюка, Л.Журавської, Г.Романової, М.Смирнової, Б.Степанишина, І.Шимко та ін.

Мета статті - розглянути специфіку і проблеми організації самостійної роботи студентів та визначити ефективні методи її організації з урахуванням сучасних вимог до якості залишкових знань та професійної компетентності як цілісної системи освітнього процесу в формуванні висококваліфікованих спеціалістів.

Відповідно до Положення "Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах", самостійна робота студента є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять [5].

Як відомо, самостійна робота студента – це навчальна діяльність студента, яка планується, виконується за завданням, під методичним керівництвом і контролем викладача, але без його прямої участі. Мета самостійної роботи — сприяти формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодого людини, суть якої полягає в уміннях систематизувати, планувати, контролювати й регулювати свою діяльність без допомоги й контролю викладача. Завданнями самостійної роботи є засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація набутих знань, їхнє застосування за вирішення практичних завдань та виконання творчих робіт, виявлення прогалин у системі знань із предмета [3].

Самостійна робота формує у студентів навички самостійної діяльності, що є необхідним у будь-якій професійній діяльності, виробляє здатність самостійно приймати відповідальні рішення, знаходити оптимальний вихід зі складних ситуацій. Таким чином, самостійна робота відіграє значну виховну роль. Вона формує самостійність як важливу рису характеру, що займає провідне місце в структурі особистості сучасного фахівця. Вчені, педагоги, враховуючи ці закономірності, завжди наголошували на необхідності організації самостійної пізнавальної діяльності людини. Відомий чеський педагог Я.А. Коменський на титульному аркуші своєї книги "Велика дидактика" написав: "Альфаю і омегою нашої дидактики хай будуть пошуки і відкриття засобу, за якого ті, хто вчить, менше б вчили, а учні більше б вчилися" [4].

Німецький педагог А. Дистервег так визначив кредо навчання: "Розвиток і освіта ні одній людині не можуть бути дані або повідомлені. Усяк, хто бажає до них прилучитися, повинен досягнути цього власною діяльністю, власними силами, власним напруженням".

Отже, навчання у ВНЗ — це створення надійного фундаменту для подальшої самостійної пізнавальної діяльності протягом усього життя. Внаслідок копіткої пізнавальної роботи випускник повинен отримати надійний компас, що допоможе йому впевнено рухатися в морі знань, вибирати з них найголовніше, найсуттєвіше відповідно до потреб професійної діяльності.

Слід врахувати, що самостійна робота повинна ґрунтуватися на індивідуальному підході з урахуванням інтересів, мотивів, потенціалу кожного студента [2].

У вищому навчальному закладі за формою подання результатів є такі види самостійної роботи студентів: усна – доповідь, повідомлення, коментар, презентація ситуації; письмова – опорні конспекти, таблиці, схеми, термінологічні словники, реферати, контрольні роботи, курсові та дипломні роботи; конструкторська – моделі, макети, наочність; інтерактивна – навчальне спілкування на форум-сторінці в гіпермедійномусередовищі.

Методика організації самостійної роботи студентів залежить від структури, характеру й особливостей дисципліни, що вивчається, обсягу годин на її опанування, виду завдань для самостійної роботи студентів, індивідуальних якостей студентів і умов навчальної діяльності.

Процес організації самостійної роботи студентів включає етапи:

- підготовчий (визначення цілей, складання програми, підготовка методичного забезпечення, устаткування (обладнання));
- основний (реалізація програми, використання прийомів пошуку інформації, засвоєння, переробки, передачі знань, фіксація результатів, самоорганізація процесу роботи);
- завершальний (оцінка значущості й аналіз результатів, їх систематизація, оцінка ефективності програми і прийомів роботи, висновки про напрями оптимізації праці) [1].

Для успішної організації самостійної роботи студентів викладач має виконати ряд заходів:

- 1) визначити завдання для самостійної роботи;
- 2) забезпечити студентів необхідною навчальною та методичною літературою;
- 3) розробити та довести до студентів рекомендації щодо вивчення теорії;
- 4) надати зразки виконання практичних вправ;
- 5) поставити контрольні питання та орієнтири для самоконтролю студентами своєї самостійної роботи [4].

Отже, самостійна робота студентів потребує чіткої організації, планування, системи й певного керування (обсяг завдань, типи завдань, методичні рекомендації щодо їхнього виконання, аналіз передбачуваних труднощів, облік, перевірка та оцінювання виконаних робіт), що сприяє підвищенню якості навчального процесу. Успіх цієї роботи багато в чому залежить від бажання, прагнення, інтересу до роботи, потреби в діяльності, тобто від наявності позитивних мотивів. Велике значення під час самостійної роботи студента мають його спрямованість, психологічна готовність, а також певний рівень бази знань, на який будуть нашаровуватися нові знання.

Таким чином, організація самостійної роботи студентів дозволяє зробити навчальний процес більш індивідуалізованим, сприяти науково-дослідницькій роботі студентів, надає можливість брати участь в олімпіадах та науково-технічних конференціях. І найголовніше, робить студентів упевненими в тому, що вони будуть уміти виконувати встановлені завдання у своїй майбутній професійній діяльності. Практика організації самостійної роботи студентів у вищій школі відповідно до європейських освітніх стандартів вимагає розробки та впровадження підручників, навчальних посібників нового покоління для реалізації потенційних можливостей кожної молодої людини, її навчання, самоосвіти та самовдосконалення впродовж життя.

Список використаних джерел

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія: Підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів / Алексюк А.М. – К., 1998. – 560 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник / Вітвицька С. С. – [3-тє вид., випр. й доповн.]. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 213-217.

3. Галузинський В.М. Педагогіка: теорія та історія: навч. посібник / В.М. Галузинський, М.Б. Євтух. – Р.: Знання, 1996. – 345 с.

4. Даниленко В. Т. Організація самостійної роботи студентів / Даниленко В. Т. // Соціально – політичні науки. – 1991. – №4. – С.120-126.

5. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України від 02,06, 93 №161 // Збірник нормативних актів України щодо організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі.